

MAGYAR KOCKÁZATKEZELÉSI KUTATÁSOK LEGÚJABB EREDMÉNYEI

PRMIA konferencia-összefoglaló

„Magyar kockázatkezelési kutatások legújabb eredményei” címmel szervezett tudományos konferenciát a Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskolája, a Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar és a Professional Risk Managers’ International Association (PRMIA) magyarországi szervezete 2016. október 21-én Győrben a Széchenyi István Egyetemen. A konferencia célja egyrészt az volt, hogy a vállalatok, pénzügyi és egyéb szervezetek korszerű kockázatkezelésével kapcsolatos, legfrissebb magyar egyetemi kutatási eredményeket megosszunk és megvitassuk; másrészt olyan fórumot szeretünk volna létrehozni, ahol a magyar PhD-hallgatók, illetve kutatók bemutatathatják a szakmai és tudományos közönségnek kockázatkezelési témájú kutatásaikat.

A Széchenyi István Egyetem, a konferencia egyik szervezője évek óta működtet egy műhelyt, amely kockázatkezelési témájú kutatásokat is végez. A konferencia első felében elsősorban a műhely körül szerveződő előadók mutatták be előadásait.

A konferencia másik rendezője, a PRMIA Hungary Chapter olyan szakmai civil szervezet, amelynek célja a kockázatkezelési szakma színvonalának magas szinten tartása a legjobb szakmai gyakorlatok elérhetővé tételével, megosztásával. A szervezet – azon kívül, hogy nemzetközi szakmai képesítést tesz elérhetővé nemzetközileg akkreditált vizsgálhatóságok és tananyag biztosításával – konferenciák szervezésével járul hozzá a legjobb gyakorlatok terjedéséhez. A konferencia második felében elsősorban a PRMIA által felkért előadók előadásait hallhattuk.

A fentieknek megfelelően a konferencia két szekcióra oszlott: az első részben ipari és mezőgazdasági kockázatkezelési megoldásokat láthattunk, míg a konferencia második részében pénzügyi kockázatkezelés témában tartottak előadásokat. Mindkét szekcióban öt-öt előadás hangzott el.

Az előadások sorát *dr. Szabó József* egyetemi docens nyitotta, aki bevezető előadásában „Könyvjelzők – A kockázati kutatások irányai” címmel röviden ismertette az ipari kockázatkezelés módszertanának eddigi eredményeit, illetve lehetséges kutatási irányokat vázolt fel.

A következő előadásban *dr. Koppány Krisztián* egyetemi docens beszélt a magyar feldolgozóipar ÁKM-elemzéséből adódó kockázatairól. „Magyarország

feldolgozóipari exportteljesítményéből és ágazati szerkezetéből adódó növekedési lehetőségei és kockázatai” című előadásában a magyar gazdaság 2010 és 2014 közötti szerkezeti átalakulását, s ennek a növekedésre gyakorolt hatásait vizsgálta. A gazdaság szerkezetét ágazati kapcsolatok mérlegével (ÁKM), valamint az ágazati peremek alapján RAS-technikával továbbvezetett input-output tábláival vizsgálta. Meghatározta, hogy az adott ágazat termékei iránti exogén keresletváltozás milyen hatást gyakorol a teljes gazdaságra közvetlenül, és a beszállítói kapcsolatokon keresztül közvetve is. A vizsgálati módszer újszerűségét az input-output elemzés és a portfólióelmélet összekapcsolása adja, amely lehetővé teszi, hogy a vizsgálódás során ne csak a feldolgozóipari export szintjének és belső szerkezetének változásait vegyük figyelembe, hanem az ágazati exportvolumen-változások várható értékét, szórását és egymással való korrelációit, valamint a hazai ágazatok egymás közötti beszállítói kapcsolatrendszerének és hozzáadott értékhányadainak változásait is. Az eredmények azt mutatják, hogy a vizsgált időszakban a feldolgozóipari export várható növekedési hozzájárulása emelkedett; nőtt ugyanakkor ennek a szórása, a növekedés kockázata is.

A délelőtti harmadik előadója *dr. Kovács Norbert* egyetemi docens volt, aki „*Építőipari projektek kockázati tényezői*” című előadásában az építési projektek kockázati menedzsmentjének egy új fogalmi keretét mutatta be, amely a kockázati tényezők hatékony azonosításában segít. Ehhez a projekt különböző fázisaiban az egyes szereplőket szerződéses viszonyaikon keresztül vizsgálta. A fázisok kockázatait a szereplők kötelezettségeinek és felelősségének összevetésével ragadta meg. Az összes projektszereplőt és a projekt fázisait mátrixszerűen felsorolva számba vette a kockázatokot, amelyeket ezután az adott fázis időhányadának és költség-hányadának számszerűsítése révén alakított mérhetővé. Előadásának végén a teljes projekt szereplőit, fázisait, idő- és költségigényét egy ábrában összefoglalva, vizuális képet is nyújtott az egyes kockázati tényezők jelentőségéről.

Az előadások sorát *Cserpes Imre* egyetemi tanársegéd, PhD-hallgató folytatta. „*Építési projektek kockázatai – A szereplők érdekviszonyainak hatása*” címmel – az előző előadóhoz hasonlóan – az építőipari projektek kockázatairól beszélt, amelyeket ugyancsak a szereplők viszonyainak vizsgálatával elemzett, azonban szerződéses viszonyaik helyett a szereplők érdekviszonyain keresztül vizsgálta a kockázatokot. Az előadó a belső, a projektben ténylegesen részt vevő szereplőkre, érdekeikre, együttműködésükre koncentrált. Kapcsolataik jellegét a kockázatkezelés sajátos szempontjából vizsgálta. Vázolta a szereplők közötti tulajdoni, jogi, felelősségi és pénzügyi kapcsolatokat, valamint ezek változásait. Az említett tényezőkön keresztül rendszerezte a szereplők kapcsolataiban rejlő kockázati elemeket. Az előadó gyakorlati projektvezetési tapasztalatait is beépítette az elemzésbe, ezáltal gyakorlatorientált szemléletű összefoglalást hallhattunk a kockázatokról.

A délelőtti programját *dr. Élő Gábor* egyetemi docens zárta „*Kockázatminimalizálás IoT- és BIG Data-technológiákkal agrárgazdasági példán*” című előadásával (az ennek alapján írt cikket jelen folyóirat számunkban közöljük, l. 77–98. o.). Az említett technológiák kockázatkezelési felhasználásának lehetőségeiről beszélt egy mezőgazdasági példán keresztül. A két feltörekvő technológia nemcsak a közvetlen technikai fejlődésben tör utat magának, hanem a gazdasági-társadalmi hatásait is lehet már vizsgálni. Bemutatta, hogy a mindenütt jelenlévő, hálózatosan összekapcsolt adatforrások tömegesedése eddig nem ismert megoldásokat tesz lehetővé. A nagyon nagy méretű és nem jól strukturált adatbázisokból leszűrhető információ kinyeréséhez kidolgoztak egy jól használható módszert az AGRODAT projekt keretében. A Széchenyi István Egyetem Információs Társadalom Oktató-és Kutatócsoportja (ITOK) a mezőgazdasági termelési módszerek fejlesztéséhez kapcsolódó üzleti modellek kockázatkezelési keretrendszerét dolgozta ki. A kockázatkezelési megoldás lényege, hogy nagyszámú szenzoroszlop adatait szuperszámítógépekkel feldolgozva, nemcsak üzemtechnológiai döntéseket, hanem üzleti kockázatminimalizálást is végezhetünk. Ennek elméleti alapját mutatta be az előadó. Az előadás keretében mind modellalkotási, mind algoritmikus problémákat és ezek kezelését is ismertette a szerző.

A délelőtti első szekció előadásait büfébéd követte az előadóterem előtt, ahol a résztvevők megbeszélhették a frissen kapott információkat, és egyben erőt gyűjthettek a délutáni előadás-sorozatra.

Az ebédet követően a pénzügyi kockázatkezelési szekció előadásai következtek, amelyeket *Ivanyos János* c. főiskolai docens, PhD-hallgató nyitott „*A fenntarthatósági szempontok figyelembe vételének hatása a vállalati kockázatkezelés gyakorlatára*” című előadásával.

Az előadás elején elmondta, hogy – az állami, illetve helyi kormányzati intézményekhez hasonlóan – a globális értékláncok irányítói és szereplői is új szerepfelfogásra kényszerülnek a fenntarthatósági célok mentén, nyitottabbá válnak az innovációs kultúra megváltozásához szorosan köthető, új üzleti modellek kialakítására. Ezek a vállalati kezdeményezések a környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóság és a vállalati kockázatok kezelése szempontjából több újdonságot is a felszínre hoztak.

Kifejtette, hogy a vállalati előnyöket az értéklánc-optimalizálás kapcsán viszonylag könnyű beazonosítani, ugyanakkor a helyi társadalmi kohézió szempontjából fontos társadalmi-környezeti hasznosságnak a vállalati döntéseket is befolyásoló számszerűsítése és figyelembe vétele nem ilyen egyszerű. A külső érdekelt felek szempontjainak (l. erőforrás-korlátok, környezettudatosság, esélyegyenlőség stb.) „átfordítása” a vállalati működési keretek között már meglévő, belső motivációs tényezők (l. költséghatékonyság, szabályozottság stb.) kiegészítésével

szítésére, illetve továbbfejlesztésére, hozzájárul a vállalati kockázatkezelési és innovációs folyamatok javításához is, amelyek eredményes működtetése visszahat a vállalati stratégia újraértelmezésére és a növekedési célok eredményes megvalósulására.

Az egyik legfontosabb konklúziója az volt, hogy a fenntarthatósági prioritások megjelenése a kockázatkezelési gyakorlatok szükséges kiterjesztésén keresztül felértékeli a helyi társadalmi, környezeti és gazdasági externáliákkal való foglalkozás jelentőségét, így a kockázatkezelés és innováció megfelelő „intézményesülésén” keresztül hozzájárulhat az „olcsó” termelési tényezőkkel rendelkező gazdasági perifériák felzárkóztatásához.

A következő előadást *dr. Berlinger Edina* egyetemi docens és *dr. Dömötör Barbara* tartotta a Budepesti Corvinus Egyetemről. „*A kockázatvállalás útvonal-függősége*” címmel összefoglalták, hogy milyen összefüggés állhat fenn a kockázatvállalási hajlandóság és az elmúlt időszakbeli nyereségek között. Elméleti magyarázatot adtak a pozitív, a negatív és a semleges kapcsolatra egyaránt. A magyarázatokat elkülönítették aszerint, hogy a szereplők racionális vagy irracionális viselkedéséből indulunk-e ki. Az elméleti áttekintés fényében bemutatták a nemzetközi empirikus szakirodalom idevonatkozó eredményeit. Végül egy hazai vállalati adatbázis alapján megvizsgálták, hogy a vállalatok fedezeti tevékenysége kapcsolatba hozható-e az elmúlt időszakban elért nyereségekkel. Azt tapasztalták, hogy a kockázatvállalási döntések – empirikusan kimutathatóan – sok esetben irracionálisak. Egyben rámutattak arra is, hogy amennyiben történetileg nézünk több egymás után következő döntést, nem önállóan az egyes döntéseket, úgy magyarázatot lehet találni a látszólag irracionális viselkedésre. Konklúziójuk az volt, hogy a kockázatvállalás útvonal-függőségének elemzése hozzájárulhat a gazdasági ciklusok belső dinamikájának megértéséhez, a hatékonyabb vállalati szintű kockázatkezeléshez és a szabályozás fejlesztéséhez.

A délutáni kávészünet előtti utolsó előadás *Béli Marcell* (Professional Risk Manager – PRM) és *dr. Váradi Kata* egyetemi docens (Budapesti Corvinus Egyetem) munkáját mutatta be „*Alapletét meghatározásának lehetséges módszertana*” címmel. Egy olyan alapletéti követelményt meghatározó módszertant ismertettek, amely megfelel a 2012 óta hatályban lévő EMIR-szabályozásnak, miközben a piaci szereplőknek az alapletét-meghatározással szemben támasztott követelményeit, igényeit is figyelembe veszi. A tőzsdék mögött működő központi szerződő felek feladata, hogy a piaci szereplőktől átvállalják a partnerkockázatot. Egy központi szerződő fél a felmerülő kockázatok kezelése érdekében egy többszintű garanciarendszert üzemeltet, amelynek egyik kulcsfontosságú eleme az alapletét, más néven a margin. A legfőbb követelmény a piaci szereplők szemszögéből, hogy a margin értéke kövesse a piaci folyamatokat,

miközben lehetőleg maradjon időben stabil. Továbbá az értékének meghatározása legyen objektív, hogy a piaci szereplők könnyen reprodukálni tudják, így minél kevesebb szakértői döntést tartalmazzon, valamint legyen egységes minden terméktípusra nézve. Az előadásban néhány értékpapír példáján keresztül ismertették, hogy egy lehetséges módszertan miképpen épül fel, és hogy az egyes paraméterek meghatározása miképpen kivitelezhető úgy, hogy minden érintett – szabályozó, piaci szereplők, központi szerződő fél – érdekeinek, követelményeinek megfeleljen.

A kávészünet után *dr. Lamanda Gabriella* egyetemi adjunktus és *Tamásné Vőneki Zsuzsanna* PhD-hallgató előadása következett a kockázati étvágyról. „*Kockázati étvágy keretrendszere – helyzetkép és kihívások a hazai bankszektorban*” címmel a kockázati étvágy meghatározásának szükségességéről, illetve egy magyarországi felmérés alapján a hazai gyakorlatról beszéltek. A keretrendszerrel elmondták, hogy a kockázattudatos magatartás a bankok sikeres működésének egyik feltétele. Egy banknak tisztában kell lennie az általa vállalt kockázatokkal, és képesnek kell lennie arra, hogy értékelje ezeket a kockázatokot. A hiteles értékeléshez pedig szükség van egy olyan keretrendszerre – az ún. kockázati étvágy keretrendszerre –, amely a banknak a kockázatokhoz való viszonyát mutatja meg. Előadásuk első felében áttekintették a témával kapcsolatos elméleti megközelítéseket, a főbb fogalmakat és a szabályozói törekvéseket. Úgy látták, hogy a jelenleg elérhető, kockázati étvágyra vonatkozó iránymutatások meglehetősen szűkszavúak, miközben a kockázati étvágy keretrendszernek mint a kockázattudatosság egyik pillérének a szerepe mind felügyeleti, mind belső stratégiai szempontból felértékelődni látszik. Egy általuk végzett kérdőíves felmérés eredményeit felhasználva értékelték a hazai gyakorlatot, és megfogalmazták a hiányosságokat, a kritikus pontokat. A válaszok összegzéséként elmondták, hogy a hazai bankok jellemzően nem rendelkeznek átfogó, minden kockázatra kiterjedő keretrendszerrel. Ahol létezik ilyen, ott elsősorban a maximális veszteség, a kockázatokra képzett tőke és vezetői kinyilatkoztatások formájában fejezik ki a kockázati étvágyat. Az előadók szerint a keretrendszer kialakításának akadályai az egységes taxonómia hiánya, az adatok kinyerésének megoldatlansága és az operatív gyakorlatba való integrálás nehézsége. Fontos megállapítás, hogy a szabályozói megfelelésen túl olyan további hozadéka is van e keretrendszer implementálásának, mint a kockázattudatosság növekedése és a kockázattvállalás nagyobb mértékű diverzifikációja.

Végezetül *Pál Eszter* egyetemi hallgató (Budapesti Gazdasági Egyetem), aki díjnyertes TDK-dolgozatának tanulságait osztotta meg a hallgatósággal „*Itt a lét a tét!*” című előadásában, amely a kockázatos döntések kimeneteleinek lehetséges következményeit vizsgálta. Prezentációjának az egyének kockázattvállalási hajlandóságát befolyásoló tényezők bemutatása volt az egyik célja, emellett ezek

alapján a MiFID-kérdőív továbbfejlesztésére is javaslatot tett. Az előadás elején elméleti összefoglalót adott, itt a kockázatokról és a befektetésekről tudhattunk meg többet a kockázatvállalási hajlandósággal kapcsolatosan. Szakirodalmi példákon keresztül mutatta be a kockázati döntéseket befolyásoló tényezőket (pl. kor, nem, életszínvonal stb.). Végül egy kérdőív segítségével készítette, saját felmérés eredményeit ismertette. Eszerint a férfiak kockázatvállalóbbak, mint a nők; a fiatalok kockázatvállalóbbak, mint az idősek; a diákok kockázatvállalóbbak, mint a dolgozók és a magas életszínvonalon élők kockázatvállalóbbak, mint az alacsony életszínvonalon élők. Ezek alapján javaslatot tett a MiFID-kérdőív további fejlesztési területeire: a fenti változókat javasolta bevonni a kérdőívbe.

Az előadások után a konferencia kötetlen beszélgetéssel zárult, a hallgatóság és az előadók megvitathatták a friss tapasztalatokat.

Összegzésképpen: jó hangulatú, jól sikerült konferencia volt, ahol mind az első (ipari kockázatkezelés), mind a második szekcióban (pénzügyi kockázatkezelés) izgalmas előadásokat hallhattunk, és megismerhettük azokat a kockázatkezeléssel foglalkozó kutatókat, akik a legfrissebb kutatási eredményekkel jelentkeztek, illetve azokat a témákat is, amelyek a kutatók figyelmét leginkább felkeltették, és ezekben a témákban értékes, új gondolatokkal térhettünk haza.

Tóth Tamás

a PRMIA magyarországi igazgatója